

Justitiedepartementet

Via e-post: ju.remissvar@regeringskansliet med kopia till
[clara.cederberg@regeringskansliet.se](mailto:clara.cederberg@regeringskansliet)

Remissvar - Inskränkningarna i upphovsrätten

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed sitt yttrande över betänkandet Inskränkningarna i upphovsrätten (SOU 2024:4). MTM yttrar sig över de delar av betänkandet som rör myndighetens verksamhetsområde.

Om Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)

MTM tillhör Kulturdepartementet och har till uppdrag att vara ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier och att arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning.

MTM främjar universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation. Genom vägledning och kommunikationsinsatser gentemot såväl offentliga som kommersiella aktörer verkar myndigheten för att fler produkter och tjänster inom läsområdet blir mer tillgängliga.

Myndigheten utvecklar även produkter och tjänster inom tillgänglig läsning. MTM producerar och förmedlar exempelvis talböcker, punktskriftsböcker och e-textböcker till personer med syn- eller annan läsnedsättning eller funktionsnedsättning enligt 17-17 f §§ upphovsrättslagen. MTM distribuerar också teckenspråkig litteratur för personer som är döva eller har en hörselnedsättning. Därutöver ansvarar MTM för utgivningen av den lättlästa nyhetstidningen 8 SIDOR och lättläst litteratur genom LL-förlaget.

Förmedlingen av tillgänglig litteratur sker idag genom MTM:s digitala bibliotekstjänst Legimus, som rymmer cirka 140 000 titlar. Här får läsarna tillgång till ett brett urval av litteratur, men också användarstöd och support.

Med utgångspunkt i diskrimineringslagen, där bristande tillgänglighet anges som grund för diskriminering, utgör tillgängliga medier en förutsättning för att garantera den enskildes demokratiska rätt till information och nyheter. För att ett inkluderande och tillgängligt samhälle ska bli verklighet krävs det att alla medborgare kan ta del av samma medier och vid samma tidpunkt.

Sammanfattning

MTM välkomnar förslaget om en kodifiering av trestegsregeln. En kodifiering av bestämmelsen skulle klargöra dess utgångspunkt och ge större incitament för rättstillämpningen att tillämpa den. MTM önskar ytterligare vägledning i det fortsatta utredningsarbetet kring hur bestämmelsen ska tolkas och tillämpas i praktiken.

MTM har inget att erinra mot förslaget om kravet på källangivelse i den bestämmelse som ger ett behörigt organ rätt att framställa exemplar av verk i format som är tillgängliga för personer med syn- eller annan läsesättning. MTM anger redan i dagsläget källor i sina produktioner. Ett uttryckligt krav på källangivelse innebär en tydlighet kring verkets ursprung gentemot inskränkningens aktuella målgrupper.

MTM är positiv till förslaget om en översyn och en modernisering av upphovsrättslagens språkliga och systematiska utformning. Det kan dock vara ändamålsenligt att vänta med en sådan översyn tills den översyn som görs av EU-kommissionen rörande bestämmelserna i Marrakechdirektivet avslutats.

Myndighetens synpunkter

MTM:s allmänna synpunkter

MTM välkomnar utredningens översyn av inskränkningarna i upphovsrätten men väljer att avgränsa yttrandet till de delar som har närmare anknytning till myndighetens verksamhet.

6.2 Trestegsregeln

Trestegsregeln utgör en tolkningsregel som ska tillämpas såväl vid införandet som vid den praktiska tillämpningen av bestämmelserna. Trots den utförliga diskussion som tidigare pågått i den juridiska litteraturen och att vissa frågor besvarats av EU-domstolens praxis är bestämmelsen alltså otydlig och svår att tillämpa i praktiken. Exempelvis saknas, som framkommer i avsnitt 6.1.2, en allmänt gällande praxis för hur de tre stegen ska tolkas och olika tolkningar har framförts av internationella organ, i den juridiska litteraturen och av nationella domstolar. Därtill har, som framkommer i avsnitt 6.1.5, de centrala begreppen *det normala utnyttjandet* och *rättighetshavarnas legitima intressen* inte definierats av EU-domstolen. Även trestegsregelns abstrakta och generella utformning medför svårigheter i tillämpningen och kan därtill föranleda en rättssäkerhetsproblematik och att syftet med inskränkingsbestämmelserna inte uppnås.

MTM välkomnar att en bestämmelse motsvarande trestegsregeln införs i upphovsrättslagen. En kodifiering av trestegsregeln innebär inte några praktiska förändringar i tolkningen eller tillämpningen av bestämmelsen. En kodifiering skulle dock fastställa vilken ordalydelse av trestegsregeln som ska användas, vilket i sin tur skulle medföra en bättre utgångspunkt vid eventuella framtida definitioner av exempelvis specifika begrepp i bestämmelsen. Därtill instämmer MTM i det som framkommer på sidan 134 i betänkandet, att ett lagfästade av

trestegsregeln med författningskommentarer i viss mån kan användas för att förtydliga inskränkingsbestämmelserna och gränserna för dessa. En kodifiering skulle även innebära en ökad tydlighet för allmänheten att förstå tolkningsregelns krav och ge incitament för rättstillämpningen att använda bestämmelsen i större utsträckning än tidigare. Därutöver skulle en kodifiering kunna innebära att den diskussion som tidigare förekommit i den juridiska litteraturen rörande trestegsregeln och därefter avstannat efter år 2010, så som framkommer i avsnitt 6.1.3, skulle kunna återupptas. MTM har inget att erinra kring förslaget på utformningen av den aktuella bestämmelsen.

MTM ser gärna ett klargörande redan i det fortsatta utredningsarbetet kring hur trestegsregeln ska tolkas och tillämpas i praktiken. I egenskap av ett behörigt organ i enlighet med 17 a § och 17 e § upphovsrättslagen önskar MTM ytterligare vägledning i syfte att uppfylla såväl de juridiska förutsättningarna för tillämpningen av de aktuella inskränkningarna så väl som det uppdrag som ålagts myndigheten i enlighet med myndighetens instruktion. Centrala begrepp i trestegsregeln, så som *det normala utnyttjandet* och *rättighetshavarnas legitima intressen*, skulle kunna förtydligas ytterligare redan under utredningsarbetet. Så som framförts i tidigare remissvar avseende promemorian *Tillgång till upphovsrättsskyddat material för personer med läsnedsättning* (Ds 2017:52) kan trestegsregeln komma att prövas av EU-domstolen. En sådan prövning kommer dock sannolikt att dröja en avsevärd tid, varför det får antas att de svenska förarbetena kommer att utgöra den källa som befintliga och potentiella framställare, rättighetshavare och andra kommer att basera sitt agerande på. Detta innebär i sin tur att det är centralt att de svenska förarbetena blir så tydliga som möjligt.

Därtill önskar MTM vägledning i hur trestegsregelns bestämmelser förhåller sig till andra principer i förhållande till inskränkningarna i upphovsrätten, så som exempelvis tolkningsprincipen att inskränkningar i upphovsrätten ska tolkas restriktivt.

I det fortsatta utredningsarbetet önskar MTM även ytterligare vägledning kring hur trestegsregeln förhåller sig till nya företeelser och användande av ny teknik. På sidan 136 i utredningen framkommer att trestegsregeln kan användas i sådana fall där det är svårt att bedöma huruvida en företeelse faller under en viss inskränkingsbestämmelse och att sådana svårbedömda situationer exempelvis kan uppstå i samband med nya företeelser eller använde av ny teknik. En ytterligare precisering kring vilken typ av företeelser detta avser vore önskvärt. Innebär exempelvis ny lagstiftning som påverkar den kommersiella marknaden och/eller rättighetsinnehavarna en sådan ny företeelse och vad utöver detta skulle kunna utgöra en sådan företeelse som skrivelsen avser?

10.8 Inskränkningar för personer med funktionsnedsättningar

MTM har inget att erinra mot förslaget att införa ett uttryckligt krav på källangivelse i de bestämmelser som ger ett behörigt organ rätt att framställa exemplar av verk i format som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. MTM förser redan i dagsläget de verk som produceras av myndigheten genom dessa inskränkningar med fullständiga källhänvisningar i form av bland annat författarnamn och utgivande förlag såväl i själva talboken som i katalogsposten i Legimus med anledning av att bestämmelsen i 4 §

upphovsrättsförordningen som hänvisar till 11 § upphovsrättslagen. Ett uttryckligt krav i lagtexten innebär ett tydliggörande för vad som krävs för att ett behörigt organ ska få framställa verk i tillgängligt format och medför även en större tydlighet kring verkets ursprung i förhållande till såväl förmedlarna som till den aktuella målgruppen.

12.4.1 Språkliga och systematiska frågor

MTM är positiv till förslaget om en översyn och en modernisering av upphovsrättslagens språkliga och systematiska utformning. MTM är medvetna om att många begrepp i den befintliga upphovsrättslagen härrör från exempelvis konventionstext samt att dessa även förekommer på andra ställen i upphovsrättslagen och därför inte kan hanteras separat. Enstaka ändringar skulle även, så som framgår i på sidan 382 i betänkandet, ge upphov till systematiska och strukturella avvikelser i lagen som helhet. Så som framförts i tidigare remissvar avseende promemorian *Tillgång till upphovsrättsskyddat material för personer med läsnedsättning* (Ds 2017:52) vore det önskvärt om begreppen i upphovsrättslagstiftningen anpassades för att bättre passa in i den befintliga begreppsapparaten på upphovsrättsområdet och att en mer djupgående analys av begreppen och dess motsvarigheter i den svenska lagstiftningen genomfördes. En bredare översyn av upphovsrättslagen i dess helhet är därför angeläget.

MTM instämmer därtill i synpunkten att det finns skäl att se över lagens strukturella uppbyggnad. Den löpande paragrafnumreringen av upphovsrättslagen oberoende av kapitelindelning och att de många ändringar som skett i upphovsrättslagen med anledning av införande av olika EU-direktiv gör lagen svåröverskådlig på ett sätt som gjort den svår att tillämpa. Det kan dock vara ändamålsenligt att invänta färdigställandet av EU-kommissionens översyn rörande bestämmelserna i Marrakechdirektivet innan en språklig översyn av den svenska upphovsrättslagstiftningen initieras så att den nationella översynen överensstämmer med EU-rätten.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektör Magnus Larsson. Föredragande har varit verksjuristerna Eva Wei och Elna Jönsson. I beredningen har även Daniel Frelén och Anders Jaderup deltagit.

Vid föredragningen närvarade även Charlotta Svärd och Armina Savanovic.

Magnus Larsson
Generaldirektör